

ובבוקר נהוג שרבינו אוכל כננות עם רסק תפוחים עם גבינה, וראיתי שרבינו בירך האדמה [כבר ברך שהכל על המיץ] ולא בירך העץ, אף שברגיל על רסק תפוחים של הסכתא היה מברך העץ. ושאלתי רבינו אם כך עשה בכונה, מצד שחושבו כטפל, והביט עליו ואמר, שבאמת זה טפל, מסתמא, אך חשבונו היה, שהרסק תפוחים הוא נראה כדבר שברכתו שהכל.

אמירת בשכמל"ו גדרה ואימתי היא הפסק

ק"ט] ושאלתי רבינו אודות רב אחד, שפעם לקח איזה אוכל, ולמשל תפוח, והתחיל לברך עליו, וחשב שזה תפוח וברכתו העץ, וסיים הברכה, ואז חשב שטעה, ואמר "ברוך שם" ואז נזכר שלא טעה, האם נחשב זה כהפסק בין ברכה לאכילה, וצריך שוב לברך, או לא.

והשיב רבינו שאין להחשיב זה כהפסק, דהפסק בטעות אינו הפסק. והזכרתי לרבינו דהנה בברכה על תפלה של ראש, מוזכר שאין לומר "ברוך שם" עד אחר שתיקן התפלה במקומו, כדי שלא יהיה הפסק^{פג}.

ואמר רבינו שיש לחלק, דבשלמא בשאלה דידן, אמר "ברוך שם" אז בטעות. אבל בתפילין תיקנו חז"ל שיאמרו ברוך שם, וא"כ הוי הפסק אמיתי, דתיקנו שדוקא יאמר אותו ברכה אז.

והסביר רבינו שבכלל יש לידע ש"ברוך שם" אינו מבטל ברכה לבטלה, ורק, מאחר שהזכיר שם לבטלה, תיקנו שיאמר איזה שבח לתיקון, והנה בכלל אין צורך למחר כך להגיד, ולמשל, ת"ח שלומד אולי לימודו יספיק לשבח. ולמעשה תמיד טוב שלא ימהר, כדי שיהיה זמן לחשוב ולראות אם באמת טעה.

ענבים בלי גרעינים מה ברכת היין שלהם

ק"ב] ור' יהושע בלום סיפר לרבינו, שראה בתשובת חכם אחד איך ששאל מהרבי מסאטמר למה הוא פסק שאין לברך הגפן על יין שנעשה מענבים בלי גרעינים. ורצה ר' יהושע לידע דעתו של רבינו בזה. והשיב רבינו שתמוה למה שאל אותו חכם בדרך זה, כאילו זה דבר מחודש אצלו, דהלא זה שאלה עתיקה! והסברות לכאן ולכאן מובנים, ובעיקר חקרו לגבי ברכת "על הגפן ועל פרי הגפן" דמסתמא במציאות לא עושים מזה יין.

פג. וכך מוזכר בסימן כ"ה מ"ב ס"ק כ"א "ויזהר מאוד שלא לומר ברוך שם רק אחר שיהדק הש"ר על ראשו כראוי דאל"כ יהיה הפסק בין הברכה להנחה ויהיה ברכה זו לבטלה בודאי יצריך לחזור ולברך והעולם נכשלין בזה".

אבל לדינא יש להגיד שזה כן ענבים, דנראה ממש כאותו מין, גם עציו נראים כענבים. ובאמת בדיני כלאים רואים שחז"ל לפעמים הסתכלו על "חזותיה" ולפעמים על "טעמו" וסמכו על דמיונות בזה, לא רק לגבי דיני דרבנן, אלא גם לדאורייתא! וגם רואים מהגמרא ב"ק (דף נה ע"א) שלפעמים החשיבו חילוקים שיש בין שני מינים, ולפעמים לא. רואים שלא כל סימן מספיק לשנות המין.

וגם הוסיף רבינו דמסתמא היה ענבים בלי גרעינים בזמן הגמרא, ולא נזכר בשום מקום שזה מין אחר. ובמציאות יש להגיד שזה ממש נראה כאותו מין, וחילוק זה, של הגרעינים, אינו לעיכובא.

והוסיף רבינו שבאירופה היה פעם מחלוקת גדולה אודות איזה מין של אווז^{פד} שהיה קצת משונה, שלא היה לו נוצות על צווארו, ומשהו כזה, ובסוף התירו, כנראה, אף שצריך קבלה לעופות, דימו בסימניו והחליטו שזה אותו עוף.

ואמרת, הלא יש ראייה יותר פשוטה שלא מחשיבים כל חילוק כחילוק מספיק לחלוק למינים. דהלא התירו לאכול תרנגולי הודו^{פה} ומסתמא רבני אותו הדור, שבו הופיע עוף זה, החליטו שזה כתרנגול. ואמר רבינו זה קשה להגיד דאף שנקרא תרנגול הודו, וגם שם "הודו" משונה, ואולי באו לשם מאותה מדינה. ובמציאות הלא יש כ"כ הרבה שינויים בינו לתרנגול, דא"א להגיד שחשבו כתרנגול. אבל למעשה נהוג אצלנו שאוכלים אותו, ויש לעיין במה שנכתב מרבני אותו הזמן, מסתמא כלפני ד' מאות שנה, לראות את סברתם. אולי מאחר שמצאו שיש לו כל הסימנים של עוף כשר, לא דקדקו כ"כ על מה שאין קבלה עליו, וצ"ע^{פז}.

ברכה על מצוות עשה שהזמן גרמא לספרדים

קב"א הנה המחבר פוסק שנשים לא יברכו על מצות עשה שהזמן גרמא, שלא כפסק הרמ"א, כך נזכר בהרבה מקומות, ובתוכם, בשו"ע (או"ח סימן י"ז סעיף ב'), כלשון הרמ"א "הגה ולפי מה שנהגו נשים לברך במצות עשה שהזמן גרמא גם הם יברכו". וצלצל איש אחד, שהיה מין ספק נקיבה וטעו הרופאים ועשו לו ניתוח שיהיה כזכר, כשהיה בגיל שלוש, ושאותו אחד בא לפני רבינו לפני כשנה לשאול כמה שאלות, ושאל, שמאחר שמשפחתו ספרדים, וראה עכשיו בספרו של הג"ר עובדיה יוסף^{פז} שליט"א שאסור לאשה לברך על מצות עשה שהזמן גרמא, ושרק אין למחות ביד האשכנזים. האם

פד. Goose

פה. Turkeys

פו. עיין עוד אגרות משה יו"ד ח"א ל"ד.

פז. שו"ת יביע אומר ח"א לט - מב.